

доказування. Підставою для цього стала поява не лише нового носія, а перш за все поява нової форми сприйняття і дослідження інформації, що передається ним.

Левківський Б. К.

*Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
Національної академії правових наук України,
старший науковий співробітник відділу проблем приватного права,
кандидат юридичних наук*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРИН НА СТАДІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ

Відповідно до чинного нині Цивільного процесуального кодексу України (надалі – ЦПК), цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін (ст. 10 ЦПК). Зазначена норма закріплює, право кожної зі сторін на рівні можливості щодо подання доказів та доведення перед судом їх переконливості, а також обов'язок суду сприяти у з'ясуванні обставин справи.

У ЦПК закріплено диспозитивний підхід щодо часу подачі доказів, це підтверджує аналіз норм ЦПК, які чітко встановлюють, що сторони зобов'язані подати свої докази суду до або під час попереднього судового засідання у справі, а якщо попереднє судове засідання у справі не проводиться, – до початку розгляду справи по суті (ч. 1 ст. 131 ЦПК). Однак, з урахуванням ч. 2 ст. 131 ЦПК, подача доказів можлива і на інших стадіях, але не пізніше ніж до винесення судом ухвали визначеної ч. 3 ст. 192 ЦПК. Подання доказів на стадії судових дебатів прямо заборонено ч. 8 ст. 193 ЦПК.

Таким чином, сторони можуть подавати свої докази до переходу до судових дебатів, за умови якщо вони доведуть, що подання цих доказів на попередніх стадіях було не можливо в наслідок обставин, які суд визнав поважними. Так, головним елементом, який відкриває можливість для подання доказів на інших стадіях, до переходу до судових дебатів, є визнання судом тих обставин, на які посилається сторона, яка намагається долучити докази до матеріалів справи, поважними та обґрунтованими.

Принцип змагальності сторін зокрема передбачає, що доказ наданий однією стороною може бути спростований іншою стороною, яка в залежності від обставин може просити суд сприяти у з'ясуванні обставин справи, у порядку визначеному ст. 133 ЦПК, просити суд забезпечити докази, шляхом їх витребування, якими спростовується поданий іншою стороною доказ.

Так, якщо на стадії дослідження доказів, суд, визнавши обставини неподання доказів на інших стадіях поважними, задовольнить клопотання сторони про долучення до матеріалів справи заявлених нею доказів,

у іншої сторони є право на спростування цих доказів, зокрема шляхом подачі контрдоказів не заявлених і не наданих ним раніше. При цьому, відмова суду у задоволенні такого клопотання є порушенням принципу змагальності. Вбачається, що суд у даній ситуації має задовольнити не тільки клопотання про долучення контрдоказів, а і виконати свій обов'язок закріплений у ч. 2 ст. 10 ЦПК. У випадку наявності труднощів з подачею контрдоказів суд має у порядку визначеному ст. 133 ЦПК забезпечити докази шляхом їх витребування у порядку визначеному ч. 2 ст. 133 ЦПК, ст. 137 ЦПК.

Більш того, правом заявити клопотання на долучення до матеріалів справи контрдоказу або витребування контрдоказу, сторони наділені навіть у випадку, якщо оспорюваний доказ було подано іншою стороною вчасно, однак щодо нього існують підозри у його достовірності, за умови подання відповідної заяви суду та відсутності заяви сторони, яка подала цей доказ, виключити його з числа доказів. Така сама позиція була висловлена і у роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України, а саме п. 28. Постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 12.06.2009 року Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції, якщо при дослідженні письмових доказів особою, яка бере участь у справі, буде подана заява про те, що доданий до справи або поданий іншою особою для ознайомлення документ викликає сумнів з приводу його достовірності або є фальшивим, особа, яка подала цей документ, може відповідно до частини другої статті 185 ЦПК просити суд виключити його з числа доказів і розглядати справу на підставі інших доказів. При відсутності з її боку таких процесуальних дій, особа, яка подала заяву, має згідно із загальними правилами доказування (стаття 60 ЦПК) подати відповідні докази, що спростовують значення відомостей оспорюваного документа і могли бути підставою неприйняття його до уваги під час оцінки доказів. У разі необхідності за клопотанням особи, яка зробила таку заяву, суд відповідно до правил частини четвертої статті 10 ЦПК сприяє їй у збиранні цих доказів (витребує інформацію від особи, за іменем якої видано документ, оголошує перерву або відкладає розгляд справи, якщо це потрібно).

Однак, на практиці, у зв'язку з відсутністю прямої норми зобов'язального характеру, існують випадки невірної тлумачення судом зазначених вище положень ЦПК і як наслідок винесення судом ухвали про відмову у долученні до матеріалів справи контрдоказів та/або їх витребуванні з посиланням на норму закріплену ст. 131 ЦПК, що призводить, в окремих випадках, до необґрунтованих рішень.

З метою удосконалення механізмів реалізації принципу змагальності сторін, недопущення зловживань з боку суду, вбачається необхідним внести зміни у чинний ЦПК, закріпити у ст.185 частину 3 такої редакції: «Особа, яка заявляє про недостовірність або фальшивість документу, має

право звернутися до суду з заявою про долучення до матеріалів справи доказів, які підтверджують недостовірність або фальшивість документу або просити суд забезпечити ці докази у дозволений цим Кодексом спосіб». Та внести зміни у ч. 1 ст. 137 ЦПК, додавши після першого абзацу, абзац наступного змісту: «Суд задовольняє клопотання про витребування доказів заявлене відповідно до ч. 3 ст. 185 ЦПК».

Такі зміни дозволять створити необхідні механізми реалізації принципу змагальності сторін і на стадії дослідження доказів.

Стоянова Т. А.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук*

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СУДОМ СПРАВ ПРО УСПАДКУВАННЯ, ЩО РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ В ПОРЯДКУ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Охорона і захист прав всіх суб'єктів спадкових правовідносин зумовлює необхідність їх визначення і конкретизації з метою забезпечення і гарантування їх реалізації. На судові органи, поряд з нотаріальними, покладено конституційний обов'язок з охорони та захисту прав громадян. У зв'язку з цим досить актуальним є питання правильного та справедливого застосування законодавства, яке регламентує порядок реалізації спадкових прав, перехід спадкового майна та суб'єктивних прав від однієї особи до іншої при здійсненні судочинства.

Пізнання процесуальних особливостей розгляду справ з успадкування, має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки дає можливість значною мірою уникнути помилок при застосуванні норм матеріального та процесуального права і, таким чином, сприяє підвищенню якості судочинства.

У першу чергу постає важливе питання щодо розмежування компетенції суду та нотаріальних органів при вирішенні питання щодо захисту та охорони спадкових прав. Так, на нотаріальні органи, згідно Закону України «Про нотаріат», покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, з метою надання їм юридичної вірогідності, тобто здійснити охорону спадкових прав у безспірному їх варіанті. Нотаріус правомочний здійснити наступні нотаріальні дії щодо успадкування – посвідчувати правочини (договори, довіреності, заповіти); вживати заходів щодо охорони спадкового майна; видавати свідоцтва про право на спадщину; видавати свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя; посвідчувати факт, що фізична особа чи юридична особа є виконавцем заповіту, тощо (Глави 84-90 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), ст. 34 Закону України «Про нотаріат»).